

S. Metelko piše zagaten - tna - o herb; zagaten - tena - o verstopft; in zagatno vreme, sem čul, kadar je od juga in je človeku vse pretesno.

Gvozdi.

O. Gvozdi m. clavus, gvozdič, nsl. zagvozda, zagozda in zaglozda cuneus.

S. Gvoz d, gvozdic - ec, gvozdič clavus Nagel; nasproti gvozd - gojzd - gozd silva. Omenim naj tega imena tudi, ker Čehi pravijo hvoz d - ik - iček a) Nagel; b) Nelke, Nelkchen.

Glavizna.

O. Glavica, glavije, glavistvo, in glavizna, caput, capitulum, kar tvoje poglavje.

S. Nahaja se v cerkvenih in drugih Vaših knjigah, da bode na zbiro i meni.

Glagolati.

O. Tega imaš že v brizinskih spominkih: loqui, dicere, nunciare.

S. Slovníčarji so mi ga sploh ohranili, sicer ga rabim premalo, in poprijeti se hočem tudi Vaših: glagol, glagolnik rhetor, interpres, glagoljiv loquax, glagolino adv. verbis — i dejstveno.

Globa.

O. Dasi jo rabijo Rumuni, Serbi in Bulgari v pomenu mulcta (Geldbusse), vendar menim, da je tuja cf. alb. ghjobjü Vermögen, Busse.

S. Zašla je že tudi med Slovence, in zadeva nas v djanji tako, da i besede globa t. j. kazen, pokora v dnarjih — pogrešati ne moremo. Temu, ki jo pobira, porečem kakor Vi nek daj: globnik, globar mulctas colligens.

Zemljepisje v ljudski šoli.

(Dalje.)

Goré in reke.

O. Koroško mejí na sever na Solnograško in Štajersko, na vzhodu na Štajersko, na jug na Benečansko, na Goriško in

Kranjsko in na zahod na Tirolsko. Od teh dežel jo skoro povsod ločijo naravne meje.

J. Kakšne so pa te meje?

O. Gôra ali reka med dvema deželama se imenuje naravna meja, da se razločuje od mejá, ktere gosposka stavlja med deželami. Na Tirolsko in na Solnograško so visoke gore, alpe ali planine, ravno tako tudi na benečansko in kranjsko mejo.

J. Ali so to take planine, kamor ljudje poleti živino na pašo gonijo.

O. V sredi Evrope, med Nemškem in Laškem od vz. s. vz. na z. s. z. je veliko gorovje ali dolg pas visokih gorá v nepretergani verstí. Med temi gorami je veliko daljših ali krajših dolin, po katerih reke tekó; nektere tih segajo noter do srednjega grebena ali osredja teh gorá,; vzrastki in doline so pa na laško stran krajši. Na zahodu in vzhodu se gorovje na jug razširja tako, da med Laškem in Francoskem sega do sredozemskega morja, na drugi strani (na vzhod) se pa polagoma spušča v ogerske ravnine in do jadranskega morja, in tako oklepa laški polotok. Dolgo je to gorovje od zahoda na vzhod višje od 110 milj; široko pa od 20 — 30 milj, na vzhodu še celó 40. To velikansko gorovje se imenujejo Alpe ali Planine. Razdeljujejo se pa v vzhodne in zahodne pri gori Rešen, ktera je med Švicarskem in Tirolskem. Skoro dve tretjini spadate k svetu srednjega pasa Planin, (Central - Alpenkette,) druga tretjina pa k svetu južnih Alp.

J. Kteri pas pa se imenuje osrednji pas?

O. Rekel sem že, da to gorovje sega vz. s. vz. na z. s. z. Od tega poglavitnega pasa pa grejo vzrastki ali bolj na severno štajersko in Avstrijansko, ali bolj na jug, na Kranjsko, in naprej v primorje. Osrednji pas je tedaj v sredi med severnimi in južnimi Planinami.

J. Pa čemu je toliko visokih gorá na svetu; koliko več ljudi bi živeló, ko bi ne bilo takih visokih gorá?

O. Ko bi visokih gorá ne bilo, bi ljudje po širokih in prostornih ravninah ne imeli vode, in kjer vode ni, tam ne morejo živeti ne ljudje, ne živina. Iz hribov pritekajo naši potoki in reke, in kedar je že pri nas huda vročina in se manjši studenci že posušé, se taja po visokih gorah led in sneg, in tako so tedaj te gore prava zaloga za vodo.

Kaj je vse po gorah, sem ti že razlagal. Če vse to premisliš, ne boš rekel, da so gore tako nepotrebne ali še celo škodljive na svetu. Da si boš ložnji zapomnil, hočeva razdeliti hribe po Goratanu v prvotne in južne Alpe.

1. Pragorne ali prvotne Alpe so Dravi na levo, in zagrinjajo ves sever in nekoliko tudi osredok dežele. Do prelaza ali sedla Kačberga (Kačjiverh), po katerem pelje cesta na Solnograško in do jezerske doline (Lieserthal), se te Alpe imenujejo visoki Turi. Nekteri to besedo izpeljujejo od tovor, ker so čez te hribe tovorili. Po verhovih ali veršacih se ločijo Turi v več ogorij. Naj višji verhovi so: Veliki zvon 12.444' visok, orjaška piramida, ki jo obliva kolosalni lednik Pasterica (5 □ milj). Od Malega zvona (12.305') se neprerušeno veršé ledniki do Malniškega klanca: Hochnarr je 10.236' visok; Ankogl pa 10.291 s panogo Savlekom, razprostuje se do Drave in napolnuje tla med dolinami reke Malte, Jezere in Bele. Hafnerspitz je poslednji lednik alpski na vzhod, verh mu je 9684' visok, od njega molí odrastek Fassaunerrok najviš. ost. 8813' razgrinjaje se med dolinama reke Malte in zgornje Jezere. Prehod kačski je 5030' visok. Dalje proti vzhodu so ob meji z mnogimi razrastki murodravske Alpe ali kerške in labudske planine z več prelazi. Za reko Gorčico razprostira se proti jugu 4 milje na dolgo in 2—3 milje na široko lesnata in travna svinjska (Svinečka) planina (najviši verhunc 6557'.) Za obdanskim klanecem na jugu ob štajerski meji razprostirajo se st. Lenarske gore; verhunci so do 7000' visoki; paralelno derži ž njimi spojeni Golovec (naj višji verhunc 6759'), čegar naj niži odrastek verh sv. Magdalene, je še 3202' visok nad samo Dravo.

Med Tirolskim in Koroškim se razprostira od zahoda proti jugu pogorje Vogliško med dolinami rek Bele, Izele in Drave od Vel. zvona; prehod je samo po izelskem klanecu. Med Belo in Dravo so Kreutzekske gore, ki se z unimi skupaj derže; te nimajo prehoda. V zadravji je skupina Staffberška; za jezerom milstatskim je milstatska planina med rekama Kamnico in Jezero. Med Dravo, milstatskim jezerom in potokom trebenjskim je amberška planina; daleč vidljiva, lepa Visočica vzdiguje se nad jezerom osojanskim z verhuncem, visokim 6627'; med zgornjo Kerko in Zaberdom je knježevaška planina, spojena s planino bukovško; njej nasproti je

št. Vidska planina. Alpa kerška je med rekama Kerko in Ušnico naj viši verhunec Holm. *)

P a š n i k.

Zakaj naj se učitelj vedno izobražuje. Učitelj naj se vedno izobražuje, ker tako tirja njegov imeniten stan. On ima prevažno nalogo, da mladino in po tej národ izobražuje. Kdor pa hoče druge izobraževati, se mora tudi sam izobraževati. Učitelj se primerja luči, ki v temi sveti in razširja svetlobo. Da luč more svetiti, ji je treba olja prilijati — Če učitelj hoče drugim svetiti, si mora za to nabirati vedno novih moči; ako ne, pa onemore, kakor svetilnica, ki ji primanjkuje olja. Vsaka reč na svetu je tako vstvarjena, da se širi in množi po nabiranju drugih delov; tudi pri človeškem umu je tako. Človek premišljuje, prevdarja reči, ki so okoli njega; posluša in pozveduje, kaj drugi bolj umni in skušeni o tej in uni reči menijo in pripovedujejo, in tako si širi svoj umski krog. Iz takega napolnjenega kroga pa se zajema in daje drugim, ki potrebujejo enakih vednosti i. t. d. Vsak človek se mora toraj vedno bolj izobraževati, — koliko bolj pa mora za svoje izobraženje skrbeti tisti, ki ima sveto dolžnost, da druge izobražuje. Učitelj naj se tedaj vedno izobražuje.

IV. Z.

Koristne reči.

Podlasica.

Spisal J. Sajé.

Sploh se toži, da se miši vedno bolj množijo in kmetovalcu delajo škodo na polji, v gojzdu, na vertih in celó po

*) Kdor bere, kar „Tovarš“ prinaša o zemljepisji, lahko zapazi, da smo tukaj naredili velik presledek; preden se namreč zemljepisje tako daleč do deželnih mej, rek in gorá more razlagati, poznati mora učenec zemljevide. Tedaj bi bil imel naš list razlagati, kako se goré, reke in vode i. dr. na popirji narisa, tedaj tudi prinašati priloge, kako se to ali uno kaže, ker prazno je vse podučevanje brez počitanja. Ker pa takih prilog naš list sedaj še ne more prilagati, sej nam še — zavoljo malega števila naročnikov — z muzičnimi dokladami tesno hodi, zavračamo častite gg. učitelje na druga enaka dela, ktera to obdeljujejo. Nam rabi „Lehrbuch der Geographie von Theodor Schacht. Mainz 1867. Verlag von Kunze“. Gore in reke, od katerih govorimo, se najdejo v Kozlerjevem zemljevidu. Vsak učitelj bo vedil iz našega zemljepisja toliko poznati, kolikor je v njegovih okolnostih naj bolj potrebno. Vredn.